УДК 378:37.091.12.011.3 – 051

Ігор Гевко, *кандидат педагогічних наук, доцент завідувач кафедри комп'ютерних технологій Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*

ТЕХНОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ ОСНОВ І РОЗВИТКУ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

У статті розглядається технологія формування основ професіоналізму майбутніх учителів технологій у процесі фахової підготовки. Описано два існуючі напрями розвитку педагогічної освіти – традиційний і інноваційний. Інтегративність професіоналізму вимагає використання адекватних методів навчання і не передбачає використання локального методу, орієнтованого на формування або розвиток окремих основ професіоналізму. Сам метод навчання повинен бути багатофункціональним. Професіоналізм учителя технологій розглядається не тільки в змістовому, але і функціональному аспектах. Описано форми і методи традиційної технології навчання, що розв'язують широке коло дидактичних завдань.

Ключові слова: *учитель технологій, професіоналізм, технологія, фахова підготовка, педагог.*

Літ. 7.

Игорь Гевко, *кандидат педагогических наук, доцент заведующий кафедрой компьютерных технологий Тернопольский национальный педагогический университет имени Владимира Гнатюка*

ТЕХНОЛОГИЯ ФОРМИРОВАНИЯ И РАЗВИТИЯ ОСНОВ ПРОФЕССИОНАЛИЗМА БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ТЕХНОЛОГИЙ В ПРОЦЕССЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ

В статье рассматривается технология формирования основ профессионализма будущих учителей технологий в процессе профессиональной подготовки. Описаны два существующих направления развития педагогического образования – традиционный и инновационный. Интегративность профессионализма требует использования адекватных методов обучения и не предусматривает использование локального метода, ориентированного на формирование или развитие отдельных основ профессионализма. Сам метод обучения должен быть многофункциональным. Профессионализм учителя технологий рассматривается не только в содержательном, но и функциональном аспектах. Описаны формы и методы традиционной технологии обучения, решающих широкий круг дидактических задач.

Ключевые слова: *учитель технологии, профессионализм, технология, профессиональная подготовка, педагог.*

Ihor Hevko, *Ph.D.(Pedagogy), Associate Professor,*
Head of the Computer Technologies Department
Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University

THE TECHNOLOGY OF FORMING THE BASES AND DEVELOPMENT OF PROFESSIONALISM OF FUTURE TEACHERS OF TECHNOLOGIES IN THE PROCESS OF PROFESSIONAL PREPARATION

The article discusses the technology of formation of the basis of professionalism of future teachers of technologies in the process of professional training. Two existing directions of development of pedagogical education are described – the traditional and innovative. The integration of professionalism requires the using of adequate teaching methods and does not involve the using of a local method, focused on the formation or development of individual foundations of professionalism. The teaching method itself should be multifunctional. The professionalism of the technology teacher is considered not only in the content but also in the functional aspects. The forms and methods of traditional technology of teaching, which solve a wide range of didactic tasks, are described. Continuity of the forms and methods of training that ensure the formation and development of the foundations of professionalism was achieved through the consistent change of the dominant methods in the form of a technological chain of teacher's training. The development of the professionalism of the future teacher is considered as an active and self-regulating process, the source of which are contradictions, among which the internal ones are outstanding. This process is characterized by such regularities as multidimensionality, unevenness, continuity, irreversibility, and sensitivity. It is provided by the mechanisms of mastering (activity aspect), self-improvement (personality aspect), and self-transformation (subject aspect). It manifests itself in stages, phases, levels and is determined by a set of factors and conditions and, first of all, by the activity of the person himself. The mechanism of formation and development of the professionalism of the technology teacher lies in the fact that the future teacher in the learning process and the solution of professional tasks actively engages all the components and components of the professionalism that form the integrity of the system by solving the contradictions between the already achieved and expected acquisition of

© І. Гевко, 2017

knowledge in the form Level of ownership. The process and mechanism of mastering the professionalism was based on an important methodological benchmark – the philosophical law of the development of systems, revealing a single sequence of development: emergence, formation, maturity, and transformation.

Keywords: *a teacher of technologies, professionalism, technology, the vocational training, a teacher.*

Постановка проблеми. За динамічних трансформацій в житті суспільства XXI століття залишається несуперечливим філософський імператив і безцінний вияв людської мудрості; "Праця – умова існування суспільства, основний вид діяльності людини та засіб її розвитку". Сучасний світ професій у якому динамічно змінюються знаряддя праці, невпинно зростають потоки інформації, різко підсилюються вимоги до фахівця як випускника вищого навчального закладу (ВНЗ). Конституція України, Закони України "Про освіту" (2015 р.), "Про вищу освіту" (2014 р.), "Про державну підтримку розвитку індустрії програмної продукції" (2013 р.), "Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій" (2012 р.) визначають основні завдання модернізації вищої педагогічної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ефективність процесу формування і розвитку основ професіоналізму значною мірою визначається адекватним вибором і професійною реалізацією конкретних педагогічних технологій.

З початку 60-х років XX ст. поняття "педагогічна технологія" поступово увійшло в практику професійної діяльності. Ця проблема була в зоні уваги багатьох дослідників: С. Архангельський, С. Батишев, В. Беспалько, В. Вихрущ, В. Лозова, М. Махмутов та ін.

Кожний з них свого часу давав визначення цьому поняттю. Узагальнюючи їх, ми наводимо визначення технології навчання, сутність якого зведено до розуміння комплексності інтегративної системи, що обіймає впорядковану множину операцій і дій, що забезпечують педагогічне ціле покладання, змістові інформаційно-предметні і процесуальні аспекти, спрямовані на засвоєння знань, набуття професійних компетенцій і формування інтегративних особистісних якостей студентів, що визначені цілями навчання.

Структурними складовими такої інтегративної системи є: цілі, зміст, засоби педагогічної взаємодії, організація навчального процесу, студент, викладач, результат діяльності. Отже, технологія навчання передбачає управління процесом навчання, що обіймає два взаємопов'язаних процеси: організацію діяльності студента і контроль за цією діяльністю. Ці процеси безперервно взаємодіють.

Мета статті. Висвітлити технологію формування і розвитку основ професіоналізму майбутніх учителів технологій у процесі фахової підготовки.

Виклад основного матеріалу. В наш час існує два напрями розвитку педагогічної освіти – традиційний і інноваційний. В нашому дослідженні ми враховуємо тенденції цих напрямів, але перевагу надаємо інноваційному. Інноваційне навчання враховує реальні зміни в характері суспільного запиту до особистості, але традиційному притаманна дисциплінарна модель навчання, яка відрізняється фундаменталізацією освіти, що досить важливо і актуально. Але соціальні і економічні зміни вимагають більшої прагматичності у сфері освіти. Це можливо за умови використання системно-діяльнісного підходу до вивчення навчальних предметів. Ми вважаємо, що помірковане поєднання фундаменталізації з прагматизмом забезпечить формування основ професіоналізму учителя технологій.

Технології навчання в умовах підготовки вчителя технологій віддзеркалює всі основні процесуальні характеристики професійної освіти (цілі, зміст, методи і форми організації навчання) і постає засобом професійної освіти, результатом якого є формування і розвиток основ професіоналізму. Навчальний процес набуває наступні характеристики:

- відбиває рух в розвитку від можливостей до їх реалізації. З цією метою в освітньому просторі створюється зона актуалізації, у якій акумулюються, мобілізуються і активізуються змістові елементи "трансляційного" досвіду, що дозволяє педагогу реалізувати функцію посередника між творцем культури і споживачем культури (Б. Ельконін) і зона реалізації, у якій виявляються об'єктивні показники професіоналізму;
- забезпечує наступність і інтеграцію навчальної і професійної педагогічної діяльності;
- стимулює різні форми педагогічного аналізу;
- створює часову перспективу у розвитку і реалізації педагогічного потенціалу в зоні "ближнього розвитку професіонала", забезпечує підтримку і успішність перших педагогічних проб;
- забезпечує множинність і варіативність умов освіти в зоні формування і розвитку основ професіоналізму.

Заслуговує на увагу позиція, яку обстоюють у своїх публікаціях М. Курач [2], А. Малихін [3], Є. Мегем [4]. Ми згодні, що організація вивчення

навчальних курсів визначає ефективність формування професійної компетентності фахівця.

Професіоналізм формується під час входження в професію. Педагогічна реальність для студента в понятійному розумінні настільки ж незрозуміла, як і для дитини, що засвоює оточуючий світ.

Для того щоб перетворювати і синтезувати знання, розробляти конструктивні схеми розв'язання, критерії оцінки педагогічних явищ, необхідно, вважають Ю. Кулюткін і Г. Сухобська, достатньо розвинені компоненти професіоналізму, що надає можливість використовувати філософські і педагогічні ідеї в конкретних ситуаціях бачити в конкретному явищі світоглядну сутність [1]. Отже, основи професіоналізму забезпечують зв'язок між переконаннями і діями, між системою поглядів і професійною діяльністю.

Педагогічні завдання, що є адаптованими для навчання символічними моделями, що дозволяють: розвивати здатність до адекватного і своєчасного виявленню тих явлень, що свідчать про наявність або відсутність стійких поглядів і уявлень; враховувати об'єктивні і суб'єктивні умови, що мають вплив на формування і розвиток основ професіоналізму на різних стадіях педагогічного процесу; встановлювати сукупність цих умов і узгоджених з ними явищ.

Практичні заняття за різними дисциплінами в процесі фахової підготовки учителя і формування і розвитку основ професіоналізму передбачають використання адекватних методів і прийомів в роботі з педагогічними завданнями. Серед них найбільш оптимальними є наступні:

- подаються умови завдання, студенту необхідно запропонувати варіанти її розв'язання і обґрунтувати той варіант, який він обрав для своїх дій;

- подаються умови завдання і можливі варіанти її розв'язання, необхідно обрати оптимальний варіант;

- подаються умови завдання і розв'язання його викладачем, необхідно розглянути "за" і "проти" цього розв'язання;

- аналізується і оцінюється формулювання завдання, студент постає в позиції викладача;

- визначається підґрунтя для групування різних педагогічних завдань, виявляються закономірності їх розв'язання.

Використання у навчальному процесі різних типів завдань передбачає своєчасне врахування і усунення тих труднощів, що виникають у студентів при їх розв'язанні: невміння аргументувати власну позицію, обґрунтовувати відповідь на питання завдання. Розв'язання педагогічних завдань, таким чином, постає і засобом діагностики рівня професіоналізму.

В процесі професійної педагогічної практики як начального контрольного завдання студенту необхідно самостійно,на підставі спостережень і аналізу педагогічного процесу в школі визначити і описати проблемну ситуацію і сформулювати на її підставі педагогічне завдання. Якість виконання завдання оцінюється з позиції наявності в опису ситуації необхідних і достатніх даних, відсутності надлишкової інформації, формулюванні питання, змісту варіантів відповіді, що віддзеркалюють рівень сформованості професіоналізму.

Процес формулювання завдань викликав труднощі у тому випадку, якщо:

- студент виявляв початковий рівень сформованості професіоналізму;

- студент не мав уявлення про сенс педагогічного завдання, її структури і способах аналізу;

- педагогічна ситуація не мала виявленого конфліктного характеру (у тому випадку, коли педагог в проблемній ситуації обирав правильне рішення);

- студент не володів на достатньому рівні понятійним апаратом, що дозволяє описувати педагогічну дійсність у педагогічній термінології.

В цілому масив педагогічних завдань ми із врахуванням позиції І. Лернера розділили на п'ять груп:

1 група – завдання, що пов'язані з аналізом готових рішень та вимагають критичного мислення: обґрунтування запропонованого методу, прийомів, обґрунтування правомірності певної дії для розв'язання педагогічного завдання;

2 група – завдання на вибір одного або декількох запропонованих рішень, з обґрунтуванням вибору;

3 група – завдання на відтворення готових рішень: підготовка питань, завдань, планів за зразком або за точною конструкцією. Саме ці завдання репродуктивного характеру дуже важливі для накопичення студентами досвіду практичної діяльності.

4 група – завдання частково-пошукового характеру, що передбачають знаходження власного розв'язання: самостійна розробка завдань, конструювання уроку, позакласного заходу з урахуванням зазначених у завданні умов;

5 група – пошукові завдання, у яких подано тільки проблема для розв'язання якої необхідно визначити умови, щодо яких проблема буде розв'язуватися.

Аналітична діяльність в системі формування і розвитку основ професіоналізму фахівця визнається однією із основних у зв'язку з тим,

що вона має велике навантаження у розвитку основ професіоналізму вчителя технологій.

Технологія формування і розвитку основ професіоналізму передбачає наскрізний супровід аналітичною діяльністю навчального процесу у вигляді спостережень і аналізу педагогічних ситуацій, формулюванні педагогічних проблем і самоаналізу власної педагогічної діяльності, її успішності і результативності.

Дослідження і теоретичне обґрунтування активних методів навчання подано в роботах В. Стешенка [5], О. Торубари [6], А. Цини [7] та ін. Використання активних методів у фаховій підготовці визначається ідеєю моделювання педагогічних ситуацій, зокрема ця ідея реалізується у конкретних методах, що отримали розповсюдження у сучасній педагогічній практиці: ділові ігри (в різних модифікаціях) і аналіз педагогічних ситуацій. Ми використовували, крім достатньо повно описаних, нові підходи до формування і розвитку основ професіоналізму, бо припустили, що комплексно впливати на розвиток цілісної властивості, у цьому випадку професіоналізм учителя – можна за допомогою геймифікованого дидактичного моделювання.

Формуванню готовності до розв'язання такого виду завдань сприяє спеціальна організація процесу навчання у ВНЗ, що передбачає залучення студентів у пізнавальну діяльність, спрямовану на формування і розвиток основ професіоналізму вчителя технологій. Проблемна ситуація створюється за допомогою проблемних завдань, то одна і та ж сама проблемна ситуація може бути створена за допомогою різних педагогічних завдань, питань, практичних завдань. Процес фахової підготовки передбачає створення можливостей і для проявів професійного потенціалу, що перебуває в латентному, скритому стані. Вони можуть реалізовані в процесі педагогічної практики.

Процес формування і розвитку основ професіоналізму під час практики забезпечують умови освітнього середовища: зразки поведінки педагогів, символіка шкільного життя, порівняльний аналіз діяльності педагогів, оцінка педагогічної діяльності і самооцінка студента, традиції шкільного життя, умови праці педагога, перспективність діяльності педагогічного колективу школи. Активна педагогічна практика дозволяє адаптувати студента до реальних умов школи, створити умови для практичного застосування знань, формувати і удосконалювати базові фахові навички, створювати можливості для реалізації потенційних можливостей, забезпечити успішність подальшої педагогічної діяльності. Технологічність дозволяє (незалежно від різноманітності умов в школах, зміни керівників практики, особливостей студентських груп і т. ін.) досягати запланованих результатів з формування і розвитку основ професіоналізму учителя технологій, забезпечувати перехід знань у переконання, актуалізувати сховані потенційні можливості студентів, забезпечити майбутньому учителю оптимальні умови для осягнення засад педагогічної майстерності.

Висновки. Процес формування і розвитку основ професіоналізму забезпечується технологією, орієнтованою на розвиток професійної ідентичності, на створення ідеалів, стійких поглядів і принципів. Ефективність педагогічної технології на етапі фахової підготовки вчителів технологій досягається завдяки:

- створення зон актуалізації і реалізації основ професіоналізму, що визначають характер педагогічного впливу на процеси акумулювання і становлення, активізуючого самопізнання майбутнього учителя і процеси самовиявлення;
- насичення освітнього середовища ВНЗ еталонними зразками педагогічної діяльності, педагогічною символікою і традиціями;
- варіативність множини умов для формування і розвитку основ професіоналізму учителя.

Водночас отримані під час дослідження висновки і прикладні результати задають напрям подальшої наукової розробки проблеми системи розвитку основ професіоналізму учителів технологій, визначають перспективи їх практичного використання у забезпеченні реалізації персональної траєкторії професійного саморозвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кулюткін Ю. Личностные механизмы и понятийный аппарат [Текст] / ред.: Ю. Н. Кулюткин, Г. С. Сухобский. – Москва: Педагогика, 1990. – 104 с.

2. Курач М. Реалізація проектної технології в підготовці майбутніх учителів трудового навчання / М. Курач // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2011. – № 4. – с. 32 – 36.

3. Малихін А. Компетентність як критерій професійного становлення майбутнього вчителя трудового навчання / А. Малихін // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2009. – № 6. – С. 23 – 27.

4. Мегем Є.І. Використання методів в особистісно-орієнтованій проектно-технологічній підготовці / Є.І. Мегем // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2005. – № 5. – С. 51 – 53.

5. Стешенко В. В. Теоретико-методичні

засади фахової підготовки майбутнього вчителя трудового навчання в умовах ступеневої освіти: монографія / Стешенко В. В. – Слов'янськ: СДПУ, 2004. – 188 с.

6. Торубара О. М. Інформаційні технології у професійній підготовці майбутніх вчителів трудового навчання: монографія / О.М. Торубара. – Чернігів, ЧДПУ, 2009. – 304 с.

7. Цина А. Методика формування у майбутніх учителів технологій професійно–значущих домінантних особистісних якостей / А. Цина // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2011. – № 3. – С. 37 – 41.

REFERENCES

1. Kulyutkin, Yu. & Suhobskiy, G. S. (1990). *Lichnostnyie mehanizmyi i ponyatiynyiy apparat* [Personal mechanisms and conceptual apparatus]. Moskva: Pedagogika, 104 p. [in Russian].

2. Kurach, M. (2011). *Realizaciya proektnoyi texnologiyi v pidgotovci majbutnix uchyteliv trudovogo navchannya* [Implementation of design technology in the training of future teachers of labor education]. The labor training in the educational institutions, no 4, pp. 32–36. [in Ukrainian].

3. Malykhin, A. (2009) *Kompetentnist yak kryteriy profesiynoho stanovlennya maybutnoho vchytelya trudovoho navchannya* [Competence as a criterion for the professional formation of a future teacher of labor education]. The labor training in the educational institutions, no 6, pp. 23–27. [in Ukrainian].

4. Mehem, Ye. I. (2005) *Vykorystannya metodiv v osobystisno-oriyentovaniy proektno-tekhnolohichniy pidhotovtsi* [The use of methods in person-oriented design and technological training]. The labor training in the educational institutions, no 5. pp. 51–53. [in Ukrainian].

5. Steshenko, V. V. (2004). *Teoretyko-metodychni zasady fakhovoyi pidhotovky maybutnoho vchytelya trudovoho navchannya v umovakh stupenevoyi osvity* [Theoretical and methodical principles of professional training of the future teacher of labor education in conditions of degree education]. Slavyansk, SSPU Publ., 188 p. [in Ukrainian].

6. Torubara, O. M. (2009). *Informatsiyni tekhnolohiyi u profesiyniy pidhotovtsi maybutnikh vchyteliv trudovoho navchannya* [Information technology in the training of future teachers of labor education]. Chernihiv, ChSPU Publ., 304 p. [in Ukrainian].

7. Tsyna, A. (2011). *Metodyka formuvannya u maybutnikh uchyteliv tekhnolohiy profesiyno–znachushchykh dominantnykh osobystisnykh yakostey* [Methodology of formation of future professional teachers of technologies of professionally significant dominant personal qualities]. The labor training in the educational institutions, no 3, pp. 37–41. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 22.08.2017

"Ніхто не пожне міцної слави від будь-якого покликання, якщо працю за цим покликанням не вважатиме за найсолодшу, більшу від самої слави втіху".

Григорій Сковорода
український просвітитель-гуманіст, філософ, поет, педагог

"Праця – це одне з найчистіших і найшляхетніших джерел емоційного стану, радості діяння, творення. Думка, що народжена, збуджена, витончена в праці, стає радісною, оптимістичною".

Василь Сухомлинський
український педагог, публіцист, письменник

"Закінчивши навчання в університеті, ти ще не станеш спеціалістом. Коли робота і хобі стануть одним цілим, лише тоді почуватимешся професіоналом. І, в свою чергу, професіоналізм спонукатиме тебе продовжувати вчитись протягом всього життя".

Микола Бендюк
художник-реставратор